

ЧИТАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУЧАСНА СИТУАЦІЯ РОЗВИТКУ

Мартиненко Валентина Олександрівна

Інститут педагогіки НАПН України

Україна

Анотація

Проаналізовано сучасні трансформаційні процеси у сфері читацької діяльності молодших школярів, зокрема, зміна моделі читання під впливом екранних технологій. Під цим кутом зору розкрито позитивні і від'ємні тенденції у розвитку пізнавальних процесів, мовлення а також читацьких інтересів учнів.

Ключові слова: *молодші школярі, читання з екрану, пізнавальні процеси, читацькі інтереси.*

The modern transformational processes in the field of readership of junior pupils are analyzed, in particular, the change of the model of reading under the influence of screen technologies. From this angle, positive and negative trends in the development of cognitive processes, speech, as well as readers' interests of students are revealed.

Key words: *younger schoolchildren, reading from the screen, cognitive processes, reader interests.*

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спричинив трансформацію різних аспектів читання молодших школярів: його статус, способи роботи з текстом, читацькі інтереси учнів, мотиви і стимули читання.

Серед трансформаційних процесів у сфері читацької діяльності привертає до себе увагу зміна моделі читання, яку експерти пов'язують із значною питомою вагою читання з екрану, появою «текстів нової природи», переважанням так званого «ділового», «прагматичного» читання над читанням «для задоволення», «для душі» [2].

Активна і тривала взаємодія учнів з електронною екранною продукцією дає підстави для неоднозначних висновків учених щодо нарощення

позитивних і від'ємних показників у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, їхньому мовленні, читацькій діяльності загалом.

Серед позитивних тенденцій (їх значно менше) дослідники констатують досить оперативне оволодіння дітьми вміннями працювати з різними екранними та аудіовізуальними пристроями; динамічний розвиток у школярів навичок роботи з невербальним матеріалом. Екранні технології здійснюють позитивний вплив на темпоритм дітей, миттєве охоплення й усвідомлення ними змісту невербальної інформації; вміння досить швидко переключати увагу, сприймаючи розрізнені смислові фрагменти; висока швидкість оброблення візуальної інформації тощо.

У контексті від'ємних чинників спостерігається зниження концентрації уваги, обсягів робочої пам'яті під час читання лінійних традиційних текстів на паперових носіях. Тривале перебування дитини перед екраном, яскравий, емоціогенний, динамічний відеоряд, який швидко змінюється, зумовлює миттєву інтерактивну комунікацію, збуджує емоційно-чуттєву сферу дитини, у більшості випадків викликає позитивні емоції. Такий позатекстовий спосіб світосприймання, перевага візуальних символів породжує «кліпову свідомість», викликає у дитини труднощі читання лінійної, одностильної інформації, тексту на папері, де події розгортаються поступово, не досить динамічно, без гострих кульмінаційних моментів. Учні важко тривалий час утримувати увагу. Обсяги змісту тексту, який сприймається за одиницю часу, істотно скоротилися [4;5].

Поглиблене аналітичне читання все частіше підмінюється поверховим (фрагментарним) переглядом текстів. Більшість сучасних учнів 3-4 класів під час самостійного опрацювання змісту творів, відповідей на поставлене запитання, пошуку потрібної інформації в тексті, не відчують потребу у його перечитуванні, застосуванні потрібного виду читання, залучення додаткових інформаційних джерел, моніторингу якості свого читання. Дитина повністю довіряє тому, що вона запам'ятала і зрозуміла після первинного сприймання.

За результатами наших досліджень за останні кілька років знизилися якісно-кількісні показники технічної сторони навички читання (спосіб,

правильність, темп, виразність). Наприклад, у 3-х класах наприкінці навчального року спостерігаються непоодинокі випадки, коли учні читають складами.

У багатьох дітей відзначається більш пізнє оволодіння мовленням, збіднення словникового запасу, зростаючу кількість дітей з функціональною незрілістю важливих когнітивних процесів, низькою мовленнєвою культурою (сленговий, згрубілий характер спілкування, вживання жаргонізмів і т. ін.) [1].

Учителі-практики, а також викладачі вишів, відзначають проблеми у розвитку зв'язного усного і писемного мовлення учнів, а також студентів.

Досить невтішні прогнози учених і щодо розвитку образного мислення учнів, творчої уяви. Тривале перебування перед телевізором, у Мережі, заняття комп'ютерними іграми, які супроводжуються ущільненим яскравим, емоціогенним візуальним рядом, - все це задає готові зорові образи, не потрібно нічого уявляти, все – перед очима, На жаль, ІКТ сьогодні розвиваються набагато швидше, ніж проводяться дослідження, отримуються їх результати. Вчені сьогодні не можуть, наприклад зробити достовірних висновків про те, який обсяг інформації утримується в довготривалій пам'яті дитини під час екранного читання, яка її кількість перейде в знання.

За останнє десятиліття істотні зміни відбулися також і у сфері читацьких інтересів дітей. Як засвідчує практика, більш затребуваними сьогодні є дитячі книжки з невеликим обсягом тексту на сторінці і значним його візуальним супроводом. Якщо раніше такі дитячі видання користувалися попитом переважно серед учнів 1-2 класів, сьогодні ця тенденція яскраво виражена і серед школярів 3-4 класів.

Сучасні діти, з числа тих, які активно читають книжки, більш ерудовані, більш вимогливі, більш мотивовані, орієнтуються у змісті і тематиці сучасної літератури, усвідомлено формулюють свої читацькі запити у бібліотеці. Такі читачі надають перевагу книжкам, які сьогодні користуються найбільшим попитом серед одноліток не лише в Україні, а й у світі (наприклад, серії дитячих видань письменників Д. Роулінг про Гаррі Поттера, М. МакДональд «Джуді Муді», Д.Кінні «Щоденник слабака», Т. Парвелла «Елла та друзі»,

книжки Д. Стронга, Р. Дала, Г. Касдепке, У. Старка та інших. Зазначимо, що окремі з них (напр., твори Д. Роулінг, Д. Кінні, А. Екзюпері) більшою мірою адресовані учням середнього шкільного віку, але їх висока популярність серед дітей світу є значним стимулом для читання і молодшими школярами нашої країни.

Порівняно з минулими роками, збільшилось число учнів з раціональним, прагматичним ставленням до читання: «читаю, щоб отримувати вищі бали в школі», «знайти, здобути інформацію» тощо. Істотно зріс попит на науково-художню літературу, дитячі енциклопедії з різних галузей знань, книжки про життя видатних дітей (серії «Життя видатних дітей», «Маленьким про великих», «Видатні особистості: біографічні нариси для дітей»).

Якщо проаналізувати інші жанрово-тематичні уподобання сучасних українських молодших школярів, в активному полі їхніх читацьких інтересів, як і раніше, переважає розважальна, пригодницька література. Однак сьогодні, під впливом медіаресурсів, комп'ютерних ігор, з якими активно взаємодіють учні, зазнають змін і тематичні переваги. Це книжки про подорожі у паралельні світи, космічні подорожі. Дуже популярні твори, у яких герої – лицарі, розбійники, чудовиська, космічні пірати, роботи, дракони. Значним попитом у дітей користуються дитячі детективи, фантастика, фентезі. Відзначається зниження інтересу дітей до читання народних казок, дитячої класичної літератури попередніх десятиліть.

Список використаних джерел:

1. Безруких М. М., Крещенко О.Ю. Психологические критерии трудностей обучения чтению и письму у школьников младших классов. // Физиология человека, 2004. № 5. С. 24 – 29.

2. Галактионова Т. Г. Тексты «новой природы» и «новая грамотность» // Материалы Международной научно-практической конференции «Педагогика текста». СПб. 2016. С. 13-17.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти [електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

4. Корсакова Неупевающие дети: нейропсихологическая диагностика младших школьников. М.: Юрайт. 2017. – 156 с.

5. Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства: [монографія] / за ред. С. А. Гончаренко, Л. О. Кондратенко. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2014. 228 с.